

Львівський національний університет імені Івана Франка
(повне найменування вищого навчального закладу)
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декана філологічного факультету

доц. Крохмальний Р. О.

“30” серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порівняльна граматики слов'янських мов

галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність	<u>035 Філологія</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізація	<u>035.032 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – болгарська</u> (назва спеціалізації)
	<u>035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська</u> (назва спеціалізації)
	<u>035.037 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – хорватська</u> (назва спеціалізації)
	<u>035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська</u> (назва спеціалізації)
факультет	<u>філологічний</u> (назва інституту, факультету, відділення)

Львів – 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни “Порівняльна грамати́ка слов’янських мов” для студентів за спеціалізацією

035.032 слов’янські мови та літератури (переклад включно), перша – болгарська

ОПП “Болгарська мова та література”

035.033 слов’янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

ОПП “Польська мова та література”

035.037 слов’янські мови та літератури (переклад включно), перша – хорватська

ОПП “Хорватська мова та література”

035.038 слов’янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська

ОПП “Чеська мова та література”

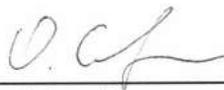
“30” серпня 2021 року, – 10 с.

Розробники: Лазор Оксана Яремівна (старший викладач кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького).

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

Протокол від “30” серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

_____ (ас. Сорока О. Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“30” серпня 2021 року

Затверджено Вченою радою філологічного факультету

Протокол від “30” серпня 2021 року № 1

“30” серпня 2021 року

Голова
_____ (доц. Крохмальний Р. О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Порівняльна грамати́ка слов’янських мов” призначена для того, щоби познайомити студентів з теоретичними надбаннями лінгвістичної науки з тотожною назвою та навчити їх застосовувати отримані знання на практиці: для встановлення особливостей, властивих лише окремим слов’янським мовам; особливостей, властивих підгрупі, до якої належить окрема слов’янська мова; особливостей, властивих слов’янській групі мов індоєвропейської сім’ї загалом. У такий спосіб курс забезпечує правильне розуміння майбутніми філологами-славістами генетичних стосунків слов’янських мов з іншими індоєвропейськими та стосунків з неіндоєвропейськими мовами світу та дозволяє усвідомити явища кожної слов’янської мови в глибокій історичній перспективі.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напря́м підготовки <u>035 Філологія</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>035.03 слов’янські мови та літератури (переклад включно)</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		4-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		8-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 1,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		28 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		34 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни “Порівняльна граматики слов’янських мов” полягає в тому, щоби розширити знання студентів в області слов’янського мовознавства, навчити працювати з фактичним мовним матеріалом як на основі спостережень за живими процесами та явищами, так і на основі застосування до мовних процесів та явищ порівняльно-історичного методу дослідження.

Для досягнення мети навчальної дисципліни “Порівняльна граматики слов’янських мов” в процесі її викладання необхідно вирішити такі *завдання*:

1. Розширити знання студентів про сучасні слов’янські літературні мови, слов’янські літературні мікроемови відомостями про регіональні слов’янські мови та койне;
2. Розширити знання студентів про генетичну класифікацію мов світу та місце слов’янських мов серед інших мов індоєвропейської мовної сім’ї відомостями про мертві групи, мертві підгрупи та мертві мови індоєвропейської мовної сім’ї;
3. Подати відомості про праслов’янський лексичний фонд та спільні риси в лексиці сучасних слов’янських мов;
4. Подати відомості про фонетичні явища та закономірності, які простежуються від раннього періоду існування праслов’янської мови і до періоду існування окремих слов’янських мов;
5. Подати відомості про морфологічні явища та закономірності, які простежуються від раннього періоду існування праслов’янської мови і до періоду існування окремих слов’янських мов;

В результаті вивчення курсу студент повинен

знати:

термінологічний апарат порівняльної граматики слов’янських мов;
специфіку порівняльно-історичного методу мовознавства;
характеристику слов’янських мов, їх місце в класифікації світових мов;
специфіку праслов’янських фонетических процесів;
специфіку праслов’янських морфологічних процесів;
фонетичні і морфологічні явища, котрі належать до загальних рис слов’янської мовної групи в їх історичній перспективі;
правила запису праслов’янських форм;
графічне оформлення сучасних слов’янських мов;

вміти:

використовувати українську мову як державну в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійному спілкуванні;
ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
організовувати процес свого навчання й самоосвіти;
збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення та використовувати їх для розв’язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання;
пояснювати значення термінів порівняльної граматики слов’янських мов;
характеризувати слов’янські мови згідно з генетичною класифікацією мов світу;
використовувати прийоми порівняльно-історичного методу при аналізі окремих мовних фактів;
відтворювати праслов’янські форми;
виконувати зіставний лінгвістичний аналіз фактів слов’янських мов;
виконувати порівняльний лінгвістичний аналіз фактів слов’янських мов.

3. Програма навчальної дисципліни

VIII семестр

Модуль 1

Тема 1. Порівняльно-історична граматики слов'янських мов як наукова та навчальна дисципліна [1, с. 3–5, с. 13–15].

Тема 2. Сучасні слов'янські мови (національні, міноритарні, регіональні). Перехідні слов'янські говори. Слов'янські койне. Мертві слов'янські мови [1, с. 7–13; 11, с. 76–448, с. 476–624].

Тема 3. Класифікації мов світу. Генетична класифікація. Сім'ї мов. Індоевропейська сім'я мов. Праіндоевропейська мова. Праслов'янська мова. Періодизація історії праслов'янської мови. Найдавніша територія праслов'янської мови. Діалектне членування праслов'янської мови. Особливості східнослов'янської групи мов. Особливості західнослов'янської групи мов. Особливості південнослов'янської групи мов [1, с. 16–33; 2, с. 16–21].

Тема 4. Фонетична система ранньої праслов'янської мови. Система вокалізму. Система консонантизму. Структура складу, інтонація, наголос. Відношення праслов'янського вокалізму до індоевропейського. Відношення праслов'янського консонантизму до індоевропейського. Фонетичні перетворення у ранній праслов'янській мові. Зміна приголосного *s > *ch [1, с. 16–33; 2, с. 16–21].

Тема 5. Тенденція до палаталізації у праслов'янській мові. Зміна праслов'янських задньоязикових приголосних внаслідок трьох палаталізацій, зміни в групах приголосних [1, с. 43–45, с. 65–69; 2, с. 30].

Тема 6. Тенденція до палаталізації у праслов'янській мові. Зміна праслов'янських приголосних під впливом наступного *j [1, с. 42–43; 2, с. 30].

Тема 7. Консолідація складу в праслов'янській мові: тенденція до висхідної звучності елементів складу та тенденція складового сингармонізму. Закон відкритого складу. Доля ранньопраслов'янських дифтонгів та сполучень голосних з носовими приголосними [1, с. 33–40; с. 58–61; 2, с. 21–24; с. 31–74].

Тема 8. Зміна праслов'янських *ort, *olt; *tort, *tolt, *tert, *telt [1, с. 62–64; 2, с. 31–74].

Тема 9. Зміна праслов'янських *ьг, *ьл, *ьг, *ьл [1, с. 64–65; 2, с. 31–74].

Тема 10. Морфонолічний статус акцентної системи праслов'янської мови [11, с. 24–25; 2, с. 31–74].

Тема 11. Морфологія праслов'янської мови: флективно-синтетичний тип з елементами аналітизму. Система відмінювання іменників [1, с. 263–271].

Тема 12. Морфологія праслов'янської мови: флективно-синтетичний тип з елементами аналітизму. Система відмінювання займенників та прикметників та [1, с. 279–285, с. 288–292].

Тема 13. Морфологія праслов'янської мови: флективно-синтетичний тип з елементами аналітизму. Система дієвідмінювання [1, с. 310–323].

Тема 14. Праслов'янська лексика [1, с. 500–534].

4. Структура навчальної дисципліни

VIII семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7					
Модуль 1											
Тема 1.	5,5	2	2			1,5					
Тема 2.	6,5	2	2			2,5					
Тема 3.	6,5	2	2			2,5					
Тема 4.	6,5	2	2			2,5					
Тема 5.	6,5	2	2			2,5					
Тема 6.	6,5	2	2			2,5					
Тема 7.	6,5	2	2			2,5					
Тема 8.	6,5	2	2			2,5					
Тема 9.	6,5	2	2			2,5					
Тема 10.	6,5	2	2			2,5					
Тема 11.	6,5	2	2			2,5					
Тема 12.	6,5	2	2			2,5					
Тема 13.	6,5	2	2			2,5					
Тема 14.	6,5	2	2			2,5					
Разом – модуль 1	90	28	28			34					
Усього годин	90	28	28			34					

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
VIII семестр		
1.	Праслов'янська мова. Старослов'янська мова. Церковнослов'янська мова [11, с. 36–74].	2
2.	Сучасні слов'янські літературні мови та мікромови [11, с. 625–631].	2
3.	Ранній період розвитку системи приголосних праслов'янської мови [1, с. 33–41].	2
4.	Ранній період розвитку системи голосних праслов'янської мови [1, с. 33–41].	2
5.	Результати трьох палаталізацій праслов'янських задньоязикових приголосних, результати змін в групах приголосних та їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
6.	Результати змін праслов'янських приголосних під впливом наступного *j та їх продовження і завершення в окремих	2

	слов'янських мовах [2, с. 28–74].	
7.	Результати змін ранньопраслов'янських дифтонгів і сполучень голосних з носовими приголосними та їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
8.	Результати змін *ort, *olt; *tort, *tolt, *tert, *telt у пізньопраслов'янській мові. Їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
9.	Результати змін *ьг, *ьл, *ьг, *ьл у пізньопраслов'янській мові. Їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
10.	Доля праслов'янської просодичної системи в окремих слов'янських мовах [11, с. 28–29].	2
11.	Зміни відмінювання іменників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання іменників у болгарській і македонській мові [1, с. 271–279].	2
12.	Зміни відмінювання займенників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання займенників у болгарській і македонській мові. Зміни відмінювання прикметників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання прикметників у болгарській і македонській мові. [1, с. 286–288, с. 292–298].	2
13.	Зміни праслов'янської системи дієвідмінювання в окремих слов'янських мовах [1, с. 323–334].	2
14.	Спільні риси в лексиці сучасних слов'янських мов [1, с. 539–556].	2
	Разом:	28

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
VIII семестр		
1.	Праслов'янська мова. Старослов'янська мова. Церковнослов'янська мова [11, с. 36–74].	1
2.	Сучасні слов'янські літературні мови та мікромови [11, с. 625–631].	2
3.	Ранній період розвитку системи приголосних праслов'янської мови [1, с. 33–41].	2
4.	Ранній період розвитку системи голосних праслов'янської мови [1, с. 33–41].	2
5.	Результати трьох палаталізацій праслов'янських задньоязикових приголосних, результати змін в групах приголосних та їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
6.	Результати змін праслов'янських приголосних під впливом наступного *j та їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
7.	Результати змін ранньопраслов'янських дифтонгів і сполучень голосних з носовими приголосними та їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
8.	Результати змін *ort, *olt; *tort, *tolt, *tert, *telt у пізньопраслов'янській мові. Їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2

9.	Результати змін *ъг, *ъл, *ъг, *ъл у пізньопраслов'янській мові. Їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах [2, с. 28–74].	2
10.	Доля праслов'янської просодичної системи в окремих слов'янських мовах [11, с. 28–29].	2
11.	Зміни відмінювання іменників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання іменників у болгарській і македонській мові [1, с. 271–279].	2
12.	Зміни відмінювання займенників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання займенників у болгарській і македонській мові. Зміни відмінювання прикметників в окремих слов'янських мовах. Втрата відмінювання прикметників у болгарській і македонській мові. [1, с. 286–288, с. 292–298].	2
13.	Зміни праслов'янської системи дієвідмінювання в окремих слов'янських мовах [1, с. 323–334].	2
14.	Спільні риси в лексиці сучасних слов'янських мов [1, с. 539–556].	2
	Разом:	27

7. Методи навчання

Словесні (лекції у формі пояснень, розповідей та бесід); наочні (застосування ілюстрацій та демонстрацій, що відповідають темі лекційних та практичних занять); практичні (застосування набутих знань у розв'язанні практичних завдань).

8. Методи контролю

Поточно-тематичний (оцінювання відповідей студентів під час кожного практичного заняття); підсумковий (письмово-усне опитування у з усіх тем, передбачених програмою курсу).

9. Розподіл балів, що присвоюються студентам

Розподіл балів, які отримують студенти (для екзамену)

Бали, отримані на практичних заняттях														Бали, отримані на екзамені	Сума	
VIII семестр																
2	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	50	100

Максимальний бал набирають студенти, які опрацьовують у процесі підготовки до практичних занять запропоновані методичні та рекомендовані джерела з теми, критично аналізують викладений у них матеріал, вичерпно висвітлюють теоретичні питання, аргументують теоретичні положення прикладами, дають відповіді на додаткові питання, застосовують теоретичні знання на практиці, а саме: вміють висвітлити історію формування праслов'янської мови, фонетичні та морфологічні процеси, які в ній відбувалися та розповісти про їх продовження і завершення в окремих слов'янських мовах.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
			Екзамен, диференційований залік		Залік
A	Відмінно	90–100	Відмінно	5	зараховано
B	Дуже добре	81–89	Добре	4	
C	Добре	71–80			
D	Задовільно	61–70	3		
E	Достатньо	51–60	Незадовільно	2	не зараховано
FX (F)	Незадовільно	0–50			

10. Методичне забезпечення

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. – Київ, 1966.
2. Трофимович К. К. Практикум з порівняльної граматики слов'янських мов. – Львів, 1960.

11. Рекомендована література

Базова:

3. Актуальные вопросы сравнительного языкознания. / Отв. ред. А. В. Десницкая. – Ленинград, 1989.
4. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. – Москва, 1961.
5. Варбот Ж. Ж. Праславянская морфология, словообразование и этимология. – Москва, 1984.
6. Историческая типология славянских языков / Под ред. А. С. Мельничука. – К, 1986.
7. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.
8. Седов В. В. Происхождение и ранняя история славян. – Москва, 1979.
9. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.
10. Языки мира: Славянские языки / Ред. колл.: А. М. Молдаван, С. С. Скорвид, А. А. Кибрик и др. – СПб., 2017.
11. Horálek K. Úvod do studia slovanských jazyků. – Praha, 1962.
12. Stieber Z. Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich. – Warszawa, 1979.
13. Shevelov G. Y. A prehistory of Slavic. – Heidelberg, New York, 1965.
14. Shevelov G. Y. A Historical Fonology of the Ukrainian language. – Heidelberg, 1979.

Допоміжна

15. Бирнбаум Х. Праславянский язык: достижения и проблемы его реконструкции. – Москва, 1987.
16. Бошкович Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. – Москва, 1984.
17. Кондрашов Н. А. Славянские языки. – Москва, 1962.
18. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. – Москва, 1961.
19. Кузнецов П. С. Развитие индоевропейского склонения в общеславянском языке. – Москва, 1958.
20. Нахтигал Р. Славянские языки. – Москва, 1963.
21. Селищев А. М. Введение в сравнительную грамматику славянских языков. Вып.1. – Казань, 1914.

22. *Селищев А. М.* Славянское языкознание. Т.1. Западнославянские языки. – Москва, 1941.
23. Славянские языки / Под ред. А. Г. Широковой и В. П. Гудкова). – Москва, 1977.
24. *Moszyński K.* Wstęp do filologii słowiańskiej. – Warszawa, 1984.

Словники

25. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982–1989.
26. Полный церковнославянский словарь протоирея Г. Дьяченко (доступно на: https://azbyka.ru/otechnik/Grigorij_Djachenko/polnyj-tserkovnoslavjanskij-slovar.html)
27. Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): В 10 т. – Москва, 1988–1991.
28. Словарь русского языка XI–XVII вв. – Москва, 1975–1991.
29. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: В 2 т. – К., 1977–1978.
30. Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков) / Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. – Москва, 1994. (доступно на: <https://ksana-k.ru/?p=803>)
31. *Máček V.* Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.

12. Інформаційні ресурси

Вивчення дисципліни студентами передбачає вміння використовувати різні інформаційні ресурси, у тому числі Internet джерела та комунікацію з носіями мови, яку вони вивчають.